

Немеш О.М. Психологічні основи інтернет-комунікацій. В статті розглядаються психологічні особливості комп'ютерно опосередкованого міжособистісного спілкування. Окреслені перспективи дослідження онлайн-комунікацій. Вивчаються джерела і шукачі інформації як рівноправні учасники Інтернет-спілкування. Виявляється сенсовий аспект активності в системі онлайн-комунікацій. Аналізуються різні аспекти реального та віртуального досвіду «Я».

Ключові слова: система комунікацій, Інтернет, комп'ютерно опосередковане спілкування, віртуальне «Я».

Немеш О.М. Психологические основы интернет-коммуникации. В статье рассматриваются психологические особенности компьютерно опосредованного межличностного общения. Очерчены перспективы исследования онлайн-коммуникаций. Изучаются источники и искатели информации как равноправные участники Интернет-общения. Выявляется смысловой аспект активности в системе онлайн-коммуникаций. Анализируются разные стороны реального и виртуального опыта «Я».

Ключевые слова: система коммуникаций, Интернет, компьютерно опосредованное общение, виртуальное «Я».

Постановка проблеми. Сучасний нам Інтернет і система комунікацій – порівняно нові сфери діяльності людини, що набувають стрімкого розвитку. Почавшись як майже повністю закритий «чорний ящик», Інтернет м'яко проникає в наше життя. Інтернет, що колись був загадковим засобом зв'язку і спілкування для вчених та дослідників, зараз зачіпає будь-яку людську діяльність, яку тільки можна уявити, – від покупок до сексу, від академічних досліджень до вуличної революції. Ми використовуємо його для того, щоб залишатися на зв'язку з друзями і співробітниками, шукаємо вигідні придбання (покупки), проводимо дослідження, обмінюємося інформацією, зустрічаємося з незнайомцями. Розвиток Інтернету виявився таким бурхливим, що дослідники не встигли поглянути на це середовище спілкування і проаналізувати його систематично як нове місце існування, яке може потенційно впливати на нашу поведінку. Інтернет – це те місце, де люди діють і взаємодіють, іноді дуже дивно і незвично для спостерігача з „реального світу”. Іноді ефекти такого спілкування дуже позитивні, але часом ми робимо речі, які ніколи б не дозволили собі в іншому оточенні і про які з часом пошкодуємо. Спираючись тільки на заголовки з популярних «жовтих» газет, у людини, яка ніколи не мала досвіду спілкування онлайн, може виникнути враження, що Інтернет перенаселений людьми з психологічними розладами, божевільними ідеями та незрозумілими мотивами, і що «нормальні» люди повинні ставитися до такого середовища дуже обережно. В той же час десятиліття досліджень людської діяльності і поведінки в різних ситуаціях показують, як незначні зміни в оточенні можуть примусити цих «нормальних» людей поводитися досить незвично і навіть шокуюче. Хоча ми можемо думати про себе як про добросердих, розсудливих, упевнених у собі або щедрих, ми зазвичай недооцінюємо вплив ситуації на нашу поведінку. Люди, які оцінюють себе на 10 балів з 10-ти за шкалою «розсудливість», можуть легко

втратити цю розсудливість у деяких ситуаціях. Людина, яка вважає себе добросердою й у реальному житті ставиться до людей доброзичливо, може легко набухнути агресією в палкій Інтернет-суперечці. Психологічні дослідження нагадують нам, що оточення, в якому діють люди, може впливати і дійсно впливає на їх поведінку. За певних обставин майже кожна людина робитиме ті речі і вчинки, які до того вважала би для себе абсолютно не властивими. Дослідження про актуальну онлайн-поведінку все ще недостатні, хоча ця тема привертає увагу дослідників із багатьох наук та міждисциплінарних галузей.

Важливим є вивчити психологічну природу Інтернет-спілкування як комп'ютерно опосередкованого. У зв'язку з цим дослідники в багатьох галузях науки, зокрема психологічної, ще тільки приступають до вивчення природи і сутності Інтернету як форми комунікації. Моріс і Оген [4] зазначають, що дослідники масових комунікацій переглянули свої погляди на проблему комунікаційних Інтернет-технологій, зокрема у зв'язку з розвитком Інтернету в окремих його частинах і галузях. Ці останні пов'язані з активністю людей, для яких Інтернет – це хобі – учнів і студентів, а також дослідників та вчених. Виступаючи в ролі неформального засобу спілкування, доступного кількох десятиліть тому лише вузькому колу фахівців, Інтернет не привертав уваги психологів. Пізніше його поява в якості «високих технологій» не привернула уваги більшості вчених-гуманітаріїв і дослідників у сфері соціальних наук. Іншими словами, наукове співтовариство дуже поволі почало усвідомлювати, що Інтернет став за менш ніж чотири десятки років центральною частиною системи масової комунікації.

У сфері комп'ютерно опосередкованих комунікацій була проведена маса досліджень Інтернету. Не зважаючи на те, що вивчення комп'ютерно опосередкованих комунікацій проводиться вже більше 30 років в деяких дисциплінах, зокрема педагогічних, застосовність отриманих наукових даних для набагато більшої кількості галузей науки, наприклад, психології стала високо оцінюватися тільки зараз. Такі дисциплінарні відмінності впродовж довгого часу перешкождали тому, щоб учені усвідомили ширший комунікаційний процес у термінології різних наукових шкіл, парадигм і підходів. Наприклад, в психології актуальними є безліч робіт у різномірних галузях психологічної науки, що стосуються міжособистісного спілкування, яке розуміється широко, – починаючи від дискусій з приводу ролі невербальних актів комунікації в соціальній психології до невдач в спілкуванні у спів залежних взаєминах, якими займається сімейна і консультативна психологія. Але все-таки слід зазначити, що традиційна психологія приділяє менше уваги опосередкованому спілкуванню. У міру того, як більшість комунікацій, що є ключовими в нашому щоденному існуванні, стають опосередкованими, як у випадку з широким розповсюдженням і застосуванням Інтернету, природа цього опосередкування повинна бути вивченою детальніше.

Моріс і Оген зазначають: «З новими технологіями демаркаційна лінія між різними контекстами починає зникати. І неясно, чи є моделі, засновані на традиційних мас-медіа або контекстах безпосереднього спілкування, дотепер адек-

ватними» [4, с.12]. Інтернет створив нові конфігурації класичних вимірювань комунікаційного процесу. Джерела, повідомлення й одержувачі вимагають нового дослідницького дискурсу, щоб переглянути старі визначення. В силу того, що Інтернет став розумітися як засіб масового спілкування, стало очевидним, що ні масовість, ні сама категорія спілкування не можуть бути визначені для всіх ситуацій і контекстів, але натомість повинні постійно переосмислюватися у зв'язку з конкретністю теперішнього моменту. Інтернет – це мультикластерний засіб масової комунікації, що означає множинність різних конфігурацій спілкування. Інтернет змінює властивості традиційної моделі масових комунікацій «джерело – повідомлення - одержувач», іноді оформляючи їх класичний патерн, але в інших випадках формуючи абсолютно нові поєднання.

Інтернет-комунікації за своєю сутністю є або синхронними, виникаючи симультанно в режимі реального часу, або асинхронними, зокрема, у випадках, коли є затримка або відстрочення в реальному часі. Якщо додати до цього класичні вимірювання джерела або відправника, що надсилає повідомлення, і одержувача, а також певну кількість людей, які можуть бути задіяні в цих двох функціях (один-небагато-багато), можна отримати вісімнадцятикоміркову матрицю потенційного Інтернет-спілкування. Проте, вище наведена побудова не враховує типи можливих повідомлень, але є корисною хоча б для того, щоб окреслити рамки потенційної складності нового засобу масової комунікації. Ілюстраціями до можливих онлайн-комунікацій є нижченаведені:

1. Приватна чат-кімната, доступна в багатьох сервісах між двома людьми зі схожими інтересами.
2. Приватний обмін електронними листами між батьком і сином.
3. Декілька учнів із класу ставлять питання експертові на якусь тему, що зараз обговорюється в учбовому процесі, за допомогою е-пошти на електронну скриньку експерта.
4. Маленька група схвилованих громадян надсилає оголошення про мітинг або зустріч іншим людям, що користуються послугами місцевого Інтернет-провайдера.
5. Оголошення більшістю акціонерів корпорації щодо процедурної позиції відносно покупки стокових акцій у корпоративному чаті замість проведення щорічних зборів акціонерів.
6. Великий програмний комітет конференції зв'язується з потенційним доповідачем електронною поштою.

Не зважаючи на те, що деякі з перерахованих прикладів можуть бути всього лише витвором уяви, стає очевидним, що потенційні комбінації спілкування за допомогою Інтернету є множинними. Ці комбінації не можуть бути просто зведені до вивченого раніше опосередкованого спілкування, одностороннього або ж «лицем-до-лиця». Необхідно досліджувати психологічний вплив Інтернет-спілкування у внутрішньоособовому, міжособовому, і, навіть, у транспersonальному аспектах.

Інтернет як система управління інформацією для людей створюється джерелами інформації і шукачами інформації. Соціальні дослідники можуть ба-

гато що запропонувати для різних учасників цього обміну, щоб забезпечити краще розуміння і функціонування усередині цього нового середовища.

Джерела інформації інвестують не тільки гроші і ресурси, існує також психологічна ціна їх інвестування. Наприклад, для шукачів інформації додатково до грошових внесень (оплата доступу до Інтернет) існують ризики розвитку різного роду технофобій і просто безліч фрустрацій.

Джерела і шукачі інформації також страждають через інформаційну надмірність. Шукачі напевно відчують роздратування через величезну кількість інформації, доступної сьогодні в Інтернеті. Вурман відзначає: «За останні тридцять років виникло більше нової інформації, ніж за попередні п'ять тисяч років. Близько тисячі книг публікується щодня по всьому світу, і загальний обсяг всієї друкарської інформації подвоюється кожні вісім років» [5, с. 32]. Зважаючи на той факт, що ці слова були написані в наприкінці минулого сторіччя, можна припустити, що сучасне збільшення інформаційного потоку ще стрімкіше і динамічніше.

Структура людської психіки припускає безліч способів боротьби з інформаційним перевантаженням, але зараз ми живемо саме в епоху інформаційного перевантаження спричиненого відносно складними типами і видами інформації. Ті самі способи в психіці, які використовувалися в епоху до Інтернету, можуть бути застосовані й до нинішніх складніших потоків інформації. Таким чином, в сенсорно-перцептивному процесі саме сенс допомагає фільтрувати тонни надмірної інформації. На цьому складнішому рівні обробки інформації *саме сенсу належить головна роль в подоланні інформаційної тривоги і фрустрації*. Існує також безліч міркувальних евристик, які ми використовуємо для сортування і обробки складної інформації. Хоча вони збільшують розумову ефективність, вони також можуть швидко привести до спотворень. Широта Інтернету може додатково сприяти інформаційному перевантаженню, але вона також може сприяти процесу пошуку значень за допомогою організованих пошукових запитів.

Але не тільки обсяги інформації або технофобія є предметом уваги джерел і шукачів інформації. Гелб [2] указує, що на сайтах, присвячених охороні здоров'я (фізичного або психічного), тип і обсяг накопиченої інформації може вплинути на шукача такої інформації як патогенно, так і саногенно, з однаковою вірогідністю обох варіантів. Звичайно, ця інформація може допомогти, якщо стосується симптомів, способів лікування або вибору ліків, але та ж сама інформація може збільшити наступні ризики: 1) дати необгрунтовану надію; 2) пропагувати неточні, ненаукові методи; 3) марно витратити час або гроші; 4) розвинути непотрібне відчуття провини, страху або гніву; 5) погіршити прогнози з причини можливого призупинення або повного припинення курсу лікування; 6) призвести до відчуження і/або до відмови від послуг охорони здоров'я і/або від пошуку релевантної інформації.

В деякому розумінні всі ці ризики є частиною процесу пошуку інформації, незалежно від способу і сфери пошуку останньої. Вони зачіпають ширшу проблему стосовно, як ми можемо впоратися і реагуємо на великий обсяг інформа-

ції, що доступна нам сьогодні, якщо можемо вийти за рамки відчуття роздратування, яке цей обсяг може викликати.

Соціальне онлайн-взаємодія передбачає, що користувачі вільні проектувати те, що вони хочуть показати іншим. Разом з відносною псевдо-анонімністю онлайн-взаємодії надає користувачам повну, нічим не стримувану свободу. Стоун і Шеннон Маккрей [3] писали про аморфну природу кіберпростору; про фрагментацію фізичного і розмиття соціокультурного контекстів, на які ми звикли покладатися в традиційних ЗМІ. Більшість дослідників розглядають ці характеристики онлайн-медіа в позитивному ключі. Багато досліджень онлайн-взаємодії вказують на можливість дослідження множинності вільного вираження «Я» як звільняючого, емансипаторного досвіду. В той же час ці аспекти віртуального «Я» здатні створити безліч проблем, з якими стикаються віртуальні співтовариства.

Свобода приховувати або створювати наново багато рис віртуального «Я» відкриває шлях до дослідження і вираження багатьох аспектів людського існування. Дослідження віртуальних співтовариств перевантажені історіями вигаданих або прихованих щодо віку, статі, раси, соціального становища; можливості приховати майже будь-який аспект ідентичності. Цей відомий аспект комп'ютерного опосередкованого спілкування вже достатньо описаний в існуючих дослідженнях. Безліч робіт з віртуальних співтовариств зосередилися на тому, як ці співтовариства дозволяють своїм членам уникнути або отримати досвід втечі від структур „реального” суспільства. Достатньо багато також було написано про аморфну природу віртуального простору: про фрагментацію фізичного, про текстове втілення тіла у віртуальному світі. Проекція «Я» у віртуальне середовище осмислювалась як звільнення «Я» від рамок фізичної дійсності – як відкриття можливостей для досліджень і відкриттів, як щось гідне захоплення і пошани.

Фрагментація індивіда перешкоджає утворенню гнучкого і стійкого онлайн-персонажа. Міжособистісні проблеми вимагають гнучкості для їх подолання. Здатність до компромісу, змін, емпатії і здібності домовлятися – це життєво важливі якості для стійкості і тривалості відносин. Без цих якостей всі відносини є ризикованими. Віртуальна присутність часто може наперед виключати можливість зміни або ж давати шанс таким змінам лише за рахунок їх стабільності і тривалості. В деякому розумінні люди діють подібним фрагментарним чином в професійному реальному світі: багато хто з нас діє неоднаково в службових і особистих ситуаціях. В той же час більшість із цих фрагментарних соціальних ролей об'єднані відчуттям єдиного реального «Я». Зокрема, цій інтеграції сприяє практична неможливість фізичного розділення наших соціальних ролей, що володіють одним і тим же фізичним тілом і однаковою ззовні приписуваною ідентичністю. На противагу цьому онлайн-персонажі не є зібраними в одному і тому ж просторі, і з погляду індивіда помітна явна психологічна відмінність в досвіді буття одного персонажа порівняно з іншим. Ця психологічна відмінність обумовлена дискретною природою онлайн-простору. Множинні онлайн соціальні простори можуть накладатися на реальну ідентичність учас-

ників, але онлайн персонаж не може бути легко ідентифікований іншими і пов'язаний з особою одного певного фізичного індивіда.

Цей недолік цілісності не припускає гнучкість і мотливість домовлятися в процесі взаємодії з іншим онлайн-персонажем. *Спектр вираження власного «Я», який може проявляти будь-який одиничний персонаж, багато в чому поступається спектру виражень індивіда в реальному світі, тоді як сукупна психосоціальна множина персонажів, керованих однією фізичною особою, може багато в чому перевищувати різноманітність її досвіду в реальному світі.* У реальному світі наша множинність – безліч наших настроїв і мінливих думок – це те, що обумовлює індивідуальну психічну стійкість і створення гнучкої та життєздатної культури. Віртуальні співтовариства часто заохочують множинність, але не гнучкість, коли кожен окремих персонаж наділений обмеженим, слабкомінливим соціальним діапазоном.

Віртуальне спілкування і віртуальна мова наділені спонтанністю і миттєвістю традиційного недокументованого, усного публічного виступу, але також характеризуються стійкістю письмового документу. Головна характеристика гарячих дискусій (flamewars) – цих інтенсивних, уїдливих обмінів повідомленнями, які регулярно виникають в онлайн-середовищі, – це швидкість, з якою індивіди поляризуються і зосереджуються на своїх точках зору. Онлайн – ми є тим, що ми пишемо; цей зв'язок є набагато більш вираженим і незмінним, ніж навіть те, що ми можемо сказати в особистому спілкуванні. Онлайн дуже легко проявити себе в захисті тих або інших положень, які можуть вважатися абсолютно немислимими до обговорення або досить незручними для їх підтримки в реальному світі. Так само набагато легше критикувати подібні положення шляхом образ на адресу особи, що висловила їх, аніж це можливо зробити поза віртуальним простором.

У нормальному перебігові повсякденного життя ми часто допускаємо неточності у власній мові. Ми проявляємо впевненість, коли у нас є тільки припущення; звертаємося до авторитетного джерела, в той час, як насправді ми ледве-ледве пам'ятаємо фрагмент статті зі старого журналу; упевнені в чомусь, коли у нас є тільки особиста думка. Онлайн-діалоги діють у цих же неформальних і неточних межах, проте у них так само є сформованість формальної письмової репліки. Часто в гарячих дискусіях учасників закликають до пред'явлення посилань і документів, і нерідко раніше висловлені слова якогось з учасників використовуються як цитата для того, щоб виставити в невігідному світлі їх автора. Старі слова і репліки можуть бути знов викликані до життя, щоб переслідувати їх творця, якого ставлять в незручне становище, примушуючи захищати ці положення або відмовитися від них. Неформальні усні діалоги, зокрема саркастичні, спираються на неточність і припускають гнучкість; формальна письмова дискусія припускає жорсткість і відстежуваність – онлайн дискусія діє в своїй колишній манері усних дебатів, але ускладнена своєю ж власною самодокументованою природою. Ми не можемо бути гнучкими, коли існує легко відстежувана документованість наших слів, яка перетворює подібну гнучкість на лицемірство. Виниклі з цієї негнучкості моменти алогічності ви-

ражаються у ворожості палких учасників дискусії, які вимушені стикатися з власними словами і виразами і часто демонструють відверто комічні мовні зврати на захист останніх. При таких обставинах учасник, що програє в суперечці, може захотіти уникнути суперечки, і природа онлайн-взаємодії робить таку втечу легкою і вільною від наслідків. Таким чином, окремий віртуальний персонаж дуже прив'язаний до частковості, окремішності тієї грані реального «Я», яку він проектує, і в тій же мірі не прив'язаний до стійкості цієї грані.

Структура віртуальних співтовариств створює атомізовані простори і атомізовані «Я». Роззосереджена структура соціально розділених світів, населених психологічно розділеними персонажами, породжує відчуття того, що множинні прояви «Я» існують тільки для одного типу взаємодій. Множинність в цьому випадку чинить опір плинності, оскільки учасники вбачають сенс створення різних персонажів, що відображають різні грані «Я», в тому, щоб не об'єднувати різні типи дій і протидій в одне і те ж «Я».

В цілому проблематика психологічних досліджень Інтернету не може не вийти на тему залежності особи від проведення часу в мережі [1]. Очевидно, існує розуміння того, що Інтернет мотивує людей до такої поведінки, яка недоступна їм в реальному житті. В межах онлайн-співтовариства ці відмінності в поведінці виражаються у використанні і розвитку таких термінів, як «флейм» і «флейм-війни». Також численні джерела, що звертаються до проблем мережевого етикету, підкреслюють важливість псевдографічних зображень, функцією яких є письмове вираження засобів невербальної комунікації в реальному житті (емотиконів або смайликів).

Вищевикладені аргументи дозволяють нам сформулювати певні попередні висновки. Свобода приховувати або створювати грані віртуального «Я» дає можливість більшого розвитку, дослідження і вираження власного самозвеличання. В більшості випадків зняття обмежень характеризується як віртуальна свобода. Проекції «Я» у віртуальний світ описуються як створення можливостей для досліджень і відкриттів. Разом зі всім позитивним потенціалом подібного відтворення «Я», переосмисленням і звільненням, історії відносин у віртуальних співтовариствах також містять темні тони. Онлайн-взаємодія може викликати збентеження і нерозуміння; онлайн-співтовариства можуть бути місцями зради, ворожнечі і роз'єднання. Роззосереджені простори і фрагментарні проекції «Я», мабуть, так і залишаться необхідною частиною онлайн-досвіду. З одного боку, досвід у реальному світі може набагато перевищувати можливості і особливості самореалізації одного персонажа. Але з іншого боку, досвід створення і відтворення різних граней власного реального «Я» у віртуальному світі за допомогою управління множинними персонажами в різних онлайн-спільнотах може бути набагато різноманітнішим за реальний життєвий досвід, де всі соціальні ролі людини жорстко прив'язані до її фізичної тілесності і соціальних атрибутів.

Список використаних джерел

1. Асмолов А. Г. Психологическая модель Интернет-зависимости личности / А. Г. Асмолов, Н. А. Цветкова, А. В. Цветков // Мир психологии. — 2004. — № 1. — С. 179-193.
2. Gelb L. Health care information on the Web: Model and menace. Paper presented at the annual joint meeting of the Web Society and the Association for Computers in Education/ L. Gelb //WebNet'96. — San Francisco. — 1996. <http://odin.mdacc.tmc.edu/~laurie>.
3. McCrae S. Coming apart at the seams: sex, text and the virtual body/ S. McCrae // Wired women: Gender and new realities in cyberspace. ed. by L. Cherny, E. Reba Weise. — Seattle; 1996. — P. 242-263.
4. Morris M. The internet as mass medium / M. Morris, C. Ogan // Journal of Computer-Mediated Communication. — 1996. —Vol.1. — №4. — P. 42 <http://cwis.usc.edu/dept/annenberg/vol1/issue4/morris.html>.
5. Wurman R. S. Chapter 1: The non-information explosion / R. S. Wurman // Information Anxiety. — New York; -1989. - P. 31-50.

Spisok vikoristanih dzhherel

1. Asmolv A. G. Psihologicheskaya model' Internet-zavisimosti lichnosti / A. G. Asmolv, N. A. Tsvetkova, A. V. Tsvetkov // Mir psihologii. — 2004. — № 1. — S. 179-193.
2. Gelb L. Health care information on the Web: Model and menace. Paper presented at the annual joint meeting of the Web Society and the Association for Computers in Education/ L. Gelb //WebNet'96. — San Francisco. — 1996. <http://odin.mdacc.tmc.edu/~laurie>.
3. McCrae S. Coming apart at the seams: sex, text and the virtual body/ S. McCrae // Wired women: Gender and new realities in cyberspace. ed. by L. Cherny, E. Reba Weise. — Seattle; 1996. — P. 242-263.
4. Morris M. The internet as mass medium / M. Morris, C. Ogan // Journal of Computer-Mediated Communication. — 1996. —Vol.1. — №4. — P. 42 <http://cwis.usc.edu/dept/annenberg/vol1/issue4/morris.html>.
5. Wurman R. S. Chapter 1: The non-information explosion / R. S. Wurman // Information Anxiety. — New York; -1989. - P. 31-50.

Nemesh. O.M. Psychological foundations of Internet communication. Considered the psychological characteristics of computer-mediated interpersonal communication. We found that online communication in their nature or synchronous, originating simultaneous real-time or asynchronous, particularly in cases where there is a delay or postponement in real time. Prospects of research online communications. Study of the sources and information seekers as equal members online communication. Deals with the Internet as an information management system for people who create sources of information and information seekers. Specifies that the type and amount of accumulated information can affect seeker such information as pathogenic as well as sanogenic, with the same probability of both options. Deals with semantic aspect of activity in the online communications. It is noted that the freedom to hide or re-create many of the features of virtual "I" opens the way to study and expression of many aspects of human existence. It was found that the structure of social unconcentration separated worlds inhabited by characters psychologically separated, generat-

ing a sense that multiple manifestations of "I" are only one type of interaction. Analyzed the different sides of the real and virtual experience of "I". Projections "I" in the virtual world are described as creating opportunities for exploration and discovery; However, online interaction can cause confusion and misunderstanding; Online communities can be places of betrayal, hatred and separation. Noted that the experience of creating and playing their own different facets of the real "I" in the virtual world through control multiple characters in different online communities can be much more diverse than the real life experience.

Key words: communications system, Internet, computer mediated communication, virtual self.

Неурова А.Б.

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК НАУКОВЕ ПІДГРУНТЯ ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ У ФАХІВЦІВ ІЗ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Неурова А.Б. Підходи до розуміння емоційної стійкості як наукове підгрунття її визначення у фахівців з надзвичайних ситуацій. На основі теоретично-психологічного аналізу виявлено синергетично-двохфакторний, синергетично-трьохфакторний психопроцесуальний, синергетично-трьохфакторний моторно-процесуальний, синергетично-чотирьохфакторний, фізіологічний, динамічно-стереотипний, динамічно-екстремальний, чуттєво-деструктивний, афектно-неадекватний, нервово-психоенергетичний, особистісний, інтегративний та емоційно-центричний підходи до розуміння й тлумачення емоційної стійкості суб'єкта діяльності в екстремальних умовах.

Ключові слова: емоційна стійкість, екстремальні умови діяльності, синергетично-чотирьохфакторний підхід, динамічно-екстремальний підхід, емоційно-центричний підхід, особистісний підхід, інтегративний підхід.

Неурова А.Б. Подходы к толкованию эмоциональной устойчивости как научное основание ее определения в специалистах с чрезвычайных ситуаций.

На основе теоретико-психологического анализа выявлены синергетически-двухфакторной, синергетически-трехфакторной психопроцессуальный, синергетически-трехфакторной моторно-процессуальный, синергетически-четырёхфакторной, физиологический, динамично-стереотипный, динамично-экстремальный, чувственно-деструктивный, аффективно-неадекватный, нервно-психоэнергетический, личностный, интегративный и эмоционально-центрический подходы к пониманию и толкованию эмоциональной устойчивости субъекта деятельности в экстремальных условиях.

Ключевые слова: эмоциональная устойчивость, экстремальные условия деятельности, синергетически-четырёхфакторной подход, динамично-экстремальный подход, эмоционально-центрический подход, личностный подход, интегративный подход.

Постановка проблеми. Психологічна підготовка, а також психолого-педагогічне забезпечення професійної діяльності фахівців із надзвичайних ситуацій в екстремальних умовах мають бути безперервними. Проте, як правило, вони не охоплюють період, в який фахівці з надзвичайних ситуацій безпосередньо здійснюють професійну діяльність в екстремальних умовах надзвичайної ситуації. Це стосується і забезпечення емоційної стійкості фахівців з надзвичайних ситуацій під час ліквідації наслідків природних, екологічних, технічних і технологічних аварій та катастроф. А така діяльність може тривати від двох-трьох днів до кількох тижнів і навіть, місяців. Тому постає питання про розроблення адекватної психолого-педагогічної моделі забезпечення емоційної стійкості фахівців із надзвичай-